

Окупація Лубенськолго району німецько-фашистськими загарбниками

Вступ. Територія Лубенщини належить до тих місцевостей Європи, які були заселені людьми ще з часів старого кам'яного віку (палеоліту). Первісні люди жили тут десятки тисяч років тому. Про це свідчить, наприклад, стоянка людини пізнього кам'яного віку біля села Гінці Лубенського району.

Назва міста Лубни ймовірно походить від заняття його мешканців – виготовлення луб'яних витворів. Засновані Лубни 988 року за указом київського князя Володимира Святославовича як одна з фортець посульської оборонної лінії для захисту південних кордонів Київської Русі від нападів степових завойовників.

Матеріали та методи. У дослідженні були використані загальнонаукові та спеціальні методи. Інформаційною базою дослідження виступають праці вітчизняних і зарубіжних вчених, статті опубліковані в періодичних виданнях.

Результати та обговорення. У вересні 1941 року вся Полтавщина опинилася в зоні воєнних дій. Надії стримати ворога на лінії Дніпра більше не було. В Лубенському районі військовий стан і початок мобілізації було оголошено 23 червня 1941 р. Заводи «Комунар» і «Комсомолец» було перепрофільовано для ремонту військової техніки, швейна артіль розпочала пошиття обмундирування для червоноармійців. На базі винного заводу розгорнула роботу лабораторія Південно-Західного фронту по виготовленню пляшок із запалювальною рідиною КС для боротьби з німецькими танками. У Лубнах також було відкрито районні курси по підготовці фронтових медичних сестер. Тисячі лубенчан копали окопи та протитанкові рови навколо Лубен та на північному заході району, укріплювали висоти по берегах р. Сули. На Лубенщині тривало прискорене формування, доукомплектування дивізій і полків. У селі Пишне, будувався аеродром з двома злітно-посадочними смугами. Будувався він також армійськими підрозділами і населенням. На Лубенщині формувалися військово-громадські допоміжні підрозділи.

Форсувавши Дніпро, німці з Кременчуцького плацдарму просувалися на Лубни і Лохвицю. Перерізали залізничну магістраль Харків — Полтава — Київ і, не зустрівши активного опору, мостом через річку Сулу, з боку села Засулля, ввірвалися в Лубни. Танкам і мотомеханізованим частинам вермахта протистояли підрозділи 94 прикордонного полку майора Ф.І. Врублевського, решта 6 мотострілецького полку військ НКВС. Три дні в умовах оточення на північній околиці Лубен тривали бої. Останній бій був жорстоким і кривавим. На місці бою встановлений монумент з написом: «Героїчним воїнам 94 прикордонного полку, які полягли смертю хоробрих у боях за Радянську Батьківщину із німецько-фашистськими загарбниками 17 вересня 1941 року».

У Лубнах німецька влада встановила окупаційний режим, який з 1 вересня 1942 р. набув форми гебітскомісаріату: місто стало центром Лубенського гебіту. Добровольців їхати до Німеччини знайшлося небагато. Тому насильно було вивезено на роботи до Німеччини 540 мешканців Лубен і 6635 осіб з району. Розпорядженням гебітскомісара від 23 листопада 1942 р., особи, котрі намагались уникнути відправлення підлягали арешту і покаранню.

На території учительського інституту і залізничної школи № 8 створили табір військовополонених — Дулаг № 171. У таборі діяли дві підпільні групи, які об'єднались і влились у сформований німцями «козачий батальйон № 121». «Козаки» підняли збройне повстання, витримали чотириденний бій біля м. Остер з армійською групою вермахта, оголосили себе партизанським загonom ім. Будьонного і ввійшли окремим підрозділом у партизанське з'єднання Ю.О. Збанацького. З кінця 1942 р. і до початку лютого 1943 р. у паровозному депо діяла підпільна піонерська група у складі: А.А. Буценка, Б.М. Гайдая, І.М. Сацького. Це вони пустили паровоз під парами на обігове коло і вивели з ладу депо на тривалий час. Їх виказав зрадник. Юних месників схопили гітлерівці й розстріляли. Партизанська боротьба почалася у квітні 1942 р., коли група радянських парашутистів була закинута на територію Лубенського району. Біля сіл Лука, Пуленці, Ісківці відбувся бій з німецькими карателями і поліцією. Десантники знищили більше 20 німецьких комбатантів. У серпні наступного року висадилися з літаків дві організаційно-партизанські групи — загони № 25 і 26. Бойові дії, розвідувальну і диверсійну роботу партизани вели аж до звільнення Оржицького і Лубенського районів. Було знищено начальника лубенського гестапо, його ад'ютанта, коменданта району, помічника гебітскомісара і його шофера. Підірвано військовий ешелон на перегоні Лубни — Тарнавщина.

Висновок. Після дворічної окупації Лубенщина 17 — 19 вересня 1943 року була визволена військами 40 армії Воронезького фронту. Особливо відзначилися 337 стрілецька дивізія за що їй було присвоєно почесне найменування «Лубенська» і танкісти 2 танкового корпусу. 19 вересня о 3 год. 30 хв. ранку радянські війська оволоділи містом і станцією Лубни. За час окупації у Лубенському районі було вбито 13500 осіб мирного населення, у тому числі 2100 дітей. 16 жовтня 1941 р. було ліквідовано єврейське гетто (с. Засулля): було вбито 3,5 тис. осіб. У яру під Вільшанкою було вбито дітей, вивезених з Харкова у 1942 році.

Література.

1. Вортман Д.Я., Голобуцький П.В.. Лубни // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В.А. Смолій(голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. — К.: Наук. думка, 2009. — Т.6. — С. 280.

